

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Білошкурська Н.В. Економіко-організаційний механізм формування економічної безпеки підприємства: принципи побудови, функції, структура / Н.В.Білошкурська // Економіка держави, 2013.- № 12.- С.24-29.
2. Малайя А. Новый подход к вопросам экономической безопасности – или как не дать себя утопить / А.Малайя // Бизнес и безопасность, 2012.- № 6.- С.33-38.
3. Могиліна Л.А. Науково-методичні засади оцінювання рівня фінансової безпеки промислових підприємств України / Л.А.Могиліна // Актуальні проблеми економіки, 2014.- № 1.- С. 186-192.
4. Тимошенко К.С. Функціональне навантаження механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва / К.С.Тимошенко // Економіка держави, 2013.- № 12.- С. 66-70.
5. Прокопенко О.В. Особливості управління економічною безпекою зовнішньоекономічної діяльності машинобудівних підприємств України / О.В.Прокопенко, М.Д.Домашенко, В.Ю.Школа // Актуальні проблеми економіки, 2014.- № 10.- С. 188-194.
6. Економічна енциклопедія [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://enbv.narod.ru/text/Econom/encyclo/index.html>.
7. Хомів О. В. Особливості забезпечення економічної безпеки підприємств торгівлі в сучасних умовах / О. В. Хомів // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ : збірник наукових праць. – Львів, 2011. – Вип. 1. – С. 235 – 242. – (Серія економічна).
8. Хомів О. В. Система взаємозв'язків об'єктів захисту складових економічної безпеки роздрібних підприємств з видами загроз / О. В. Хомів // Науковий вісник національного лісотехнічного університету України : збірник науково-технічних праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.12. – С. 284-289.

УДК 331.556

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНСТРУМЕНТІВ НАДАННЯ ДОПОМОГИ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМ ОСОБАМ

Чуприна О.О., к.держ.упр., доцент кафедри маркетингу Донецький державний університет управління, м. Маріуполь (Україна)

Чуприна О.О. Формування національних інструментів надання допомоги внутрішньо переміщеним особам.

У статті розглянуто питання, пов'язані з вирішенням проблем внутрішньо переміщених осіб. Розглянуто ключові характеристики понять «внутрішньо переміщена особа» та «біженці». Зазначено, що категорія внутрішніх переміщених осіб була вперше зафіксована в Україні у 2014 році. Проаналізовано динаміку внутрішніх переміщень з Криму та Сходу України. Зроблено висновки щодо різкого збільшення масштабів внутрішньої міграції населення. Визначено причини, які викликали переміщення громадян зі східних областей України. Розглянуто комплекс проблем, які пов'язані з вимушеною міграцією і потребують системного підходу до вирішення. Проаналізовано норми міжнародного права, акцентовано увагу на Керівних принципах, що стосуються осіб, переміщених всередині країни. Розглянуто основи національного законодавства, спрямованого на підтримку внутрішньо переміщених осіб. Визначено необхідність формування концепції захисту і підтримки внутрішньо переміщених осіб, запропоновано національні інструменти надання допомоги цим громадянам.

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи, законодавча база, внутрішня міграція, міграційні процеси.

Чуприна Е.О. Формирование национальных инструментов оказания помощи внутренне перемещенным лицам.

В статье рассмотрены вопросы, связанные с решением проблем внутренне перемещенных лиц. Рассмотрены ключевые характеристики понятий «внутренне перемещенное лицо» и «беженцы». Указано, что категория внутренних перемещенных лиц была впервые зафиксирована в Украине в 2014 году. Проанализирована динамика внутренних перемещений из Крыма и Востока Украины. Сделаны выводы относительно резкого увеличения масштабов внутренней миграции населения. Определены причины, вызвавшие перемещения граждан из восточных областей Украины. Рассмотрен комплекс проблем, связанных с вынужденной миграцией и требующий системного подхода к решению. Проанализированы нормы международного права, акцентировано внимание на Руководящих принципах, касающихся лиц, перемещенных внутри страны. Рассмотрены основы национального законодательства, направленного на поддержку внутренне перемещенных лиц. Определена необходимость формирования концепции защиты и поддержки внутренне перемещенных лиц, предложены национальные инструменты оказания помощи этим гражданам.

Ключевые слова: внутренне перемещенные лица, законодательная база, внутренняя миграция, миграционные процессы.

Chuprina O. Formation of national instruments assisting internally displaced persons.

The questions related to the problems of IDPs. Considered key characteristics concepts of "internally displaced persons" and "refugees". It is noted that the category of internally displaced persons was first recorded in Ukraine in 2014. The dynamics of internal displacement from the Crimea and eastern Ukraine. The conclusions about the sharp increase in internal migration. The reasons that caused the movement of citizens from the eastern regions of Ukraine. We consider complex issues related to forced migration and need a systematic approach to the solution. The analysis of international law are considered, the Guidelines relating to persons displaced within the country. The basics of national legislation aimed at supporting internally displaced persons. The necessity of forming the concept of protection and support internally displaced persons proposed national instruments to help these citizens.

Keywords: internally displaced person, legislation, internal migration, migration processes.

Постановка проблеми. Однією з характерних тенденцій розвитку сучасних міграційних процесів в світі, є неухильне зростання чисельності внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в ряді країн, що пояснюється різними факторами економічного та політичного характеру. За даними Моніторингового центру з питань недобровільних переміщень, чисельність ВПО у світі в 2013 році досягла рекордної відмітки – 33,3 млн. осіб, що вдвічі перевищує чисельність біженців (близько 16 млн.). Лише за 2013 р. їхня кількість збільшилася на 4,5 млн. осіб. Найгострішою проблема є в Сирії, Судані, Нігерії, Іраку. В Європі чисельність ВПО сягає 2,2 млн., у т.ч. в Азербайджані 543 тис., Вірменії 8 тис, Грузії 206 тис, Росії 34 тис., Туркменістані 4 тис., Узбекистані 3 тис. осіб [1].

Слід звернути увагу, що категорія ВПО («внутрішні переселенці», «вимушених переселенців») була вперше зафіксована в Україні у 2014 році. Її поява пов'язана з трагічними наслідками подій, які відбуваються в Криму, а також на частині територій Донецької й Луганської областей. Так, станом на березень 2015 р. вимушено залишили місця свого проживання і шукали притулку в інших регіонах країни більше мільйона громадян. Серед них діти, інваліди, особи похилого віку, тобто особливо вразливі категорії людей.

Аналіз досліджень загальної проблеми. Дослідженню міграційних процесів присвячено праці вітчизняних вчених, серед яких: Е. М. Лібанова, І.П. Майданік, О. А. Малиновська, О.У. Хомра, І.М. Прибиткова, Ю.І. Римаренко.

Однак, питання, пов'язані з вирішенням проблем ВПО є вельми актуальними і потребують термінової уваги. Це дозволить системно підійти до розв'язання проблем, забезпечити регульований розвиток процесів.

Виділення невирішеної проблеми. Хоча в державі функціонує система прийому біженців, діє відповідне законодавство, до розв'язання проблеми вимушених ВПО країна була не готовою.

Необхідно зазначити, що з вимушеним переміщенням громадян пов'язано ряд викликів, які виявляються у зростанні навантаження на локальних ринках праці, існуванні проблем розміщення, працевлаштування, медичного обслуговування, доступу до освіти, культурної та соціальної реінтеграції. Водночас, масштабна вимушена внутрішня міграція населення несе позитивний потенціал для соціально-економічного та гуманітарного розвитку України у середньо- і довгостроковій перспективі, пов'язаний зі структурними зрушеннями в економіці, зміною схем розселення, інтеграцією українського суспільства.

Метою статті є формування рекомендацій щодо розв'язання проблем, пов'язаних із вимушеним переміщенням громадян, розробка інструментів, спрямованих на забезпечення комплексної підтримки ВПО в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. В міжнародному праві не існує загальновизнаного визначення ВПО, тому держави мають повну свободу щодо визначення цієї категорії осіб у внутрішньому законодавстві.

Взагалі, до ВПО відносять осіб, які змушені покинути свої місця проживання і переміщатись до інших регіонів своєї країни. Найчастіше така вимушена міграція відбувається внаслідок загрози насильства чи переслідувань – через масові порушення громадського ладу, воєнні дії чи іноземну інтервенцію та окупацію.

ВПО - це люди або групи людей, які були змушені залишити свої домівки або місця проживання для того, щоб уникнути наслідків озброєного конфлікту, ситуації загального насильства, порушень прав людини або стихійних лих чи техногенних катастроф, і які не перетнули визначений на міжнародному рівні державний кордон країни.

Слід звернути увагу, що ці люди, на відміну від біженців, залишаються у межах власної країни. Ця відмінність не є формальною. Сучасне юридичне визначення «біженця» може дещо відрізнятися у різних регіонах світу, однак ключовою характеристикою поняття «біженець» є вимушена міграція за межі своєї країни, перетин міжнародного кордону у пошуках притулку в іншій країні. Внутрішньо переміщені особи залишаються на території своїх держав.

Кількість ВПО з зони АТО, а також АР Крим, упродовж 2014 – початку 2015 рр. сформувалась внаслідок чотирьох міграційних хвиль (навесні 2014 р., на початку бойових дій у травні-червні, в період активних бойових дій у липні-серпні минулого року та посиленні воєнних атак протягом січня-початку лютого 2015 р.) та сягнула більш мільйона осіб лише за офіційними даними (неофіційні оцінки зазначають вдвічі більшу кількість ВПО). Відсутність реальних перспектив щодо припинення бойових дій та швидкого відновлення контролю держави над цими територіями матиме наслідком подальше збільшення масштабів внутрішньої міграції населення.

За даними Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН) кількість ВПО, починаючи з березня 2014 року значно зросла і станом на 03 березня 2015 року склала 1100 тис. осіб (табл.1) [2]. Більшість ВПО з Донецької та Луганської області були змушені покинути свої домівки через активізацію збройного конфлікту в рідних містах. Більшість цих ВПО прибула з районів, де йде активна фаза конфлікту.

Таблиця 1

Динаміка внутрішніх переміщень з Криму та Сходу України [2; 3], (осіб)

Регіон	2014								2015
	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	на 03 березня
Вінницька	300	386	433	879	1506	2608	4750	5782	10700
Волинська	56	132	218	357	580	1053	1360	1644	3100
Дніпропетровська	27	300	556	2123	8165	16533	27675	31295	71000
Донецька		115	180	15200	20058	56545	54744	59211	390500
Житомирська	11	252	325	581	1610	3230	4525	4780	8300
Закарпатська	11	127	150	403	914	1261	1912	2095	3000
Запорізька	10	110	392	2729	6534	18214	28745	33768	79100
Івано-Франківська	240	243	380	534	949	1499	2186	2360	3400
Київська	472	1968	3014	5872	14811	29971	43774	49868	115400
Кіровоградська		116	240	578	1431	3377	6205	7262	8400
Луганська	32	13				15087	26237	28812	138500
Львівська	1526	1157	1364	2768	3899	5160	7178	7840	8300
Миколаївська		82	343	886	1941	3152	5820	5859	8500
Одеська	5	78	316	2628	5422	8579	14713	15573	22800
Полтавська		445	333	1516	4489	8630	12286	13880	25500
Рівненська	25	162	302	436	696	1081	1719	2211	3200
Сумська		175	134	513	1423	2521	7005	7577	13400
Тернопільська	26	82	153	287	574	992	1478	1570	2400
Харківська		374	546	12995	29058	28432	20276	110877	145100
Херсонська	13	60	190	360	1877	4043	5809	6025	10500
Хмельницька	70	275	395	695	1288	1985	3439	3594	6700
Черкаська		185	269	884	2027	3660	6601	6978	11600
Чернівецька	20	196	338	550	903	1346	1726	1885	2300
Чернігівська		176	270	631	1458	2941	4989	6500	8000
Разом	2812	7114	10841	54405	111616	221960	295156	417246	1100000

Необхідно зазначити, що найбільша кількість ВПО розміщена у регіонах, які безпосередньо оточують зону, охоплену конфліктом, - у мирних районах Донецької та Луганської областей, а також у Харківській, Дніпропетровській та Запорізькій областях. Багато ВПО повернулися до північних районів Донецької області, а після припинення вогню деякі з них повернулися до зони, охопленої конфліктом.

Серед причин, які викликали переміщення громадян зі східних областей України слід відзначити наступні: питання безпеки (наявність обстрілів, зокрема артилерійських); гуманітарні наслідки конфлікту (відсутність води, продуктів харчування, ліків).

Слід звернути увагу, що внутрішні переселенці стикаються з комплексом проблем, які пов'язані з вимушеною міграцією і потребують системного підходу до вирішення. Серед основних таких проблем слід відзначити наступні: втрата більшості майна та усталених соціальних зв'язків; знищення або пошкодження житла; втрата документів; проблеми, пов'язані з відсутністю житла на новому місці; проблеми з працевлаштуванням і адаптацією до регіонального ринку праці; труднощі з отриманням на новому місці пенсії чи матеріальної допомоги, отриманням доступу до заблокованих банківських рахунків; проблеми адаптації і інтеграції на новому місці.

Традиційно вважалося, що внутрішні переміщення знаходяться у компетенції суверенних держав, а не міжнародних структур (крім Червоного Хреста, який наглядав за виконанням Женевських конвенцій 1949 р. щодо захисту цивільного населення під час збройних конфліктів). Проте поступово формувалося розуміння необхідності вироблення спільних підходів до розв'язання проблем осіб, переміщених в межах власних країн, та надання суверенним державам міжнародної допомоги в цій сфері.

У 1972 р. Генеральна Асамблея ООН розширила мандат УВКБ ООН, який охоплював біженців та шукачів притулку, тобто людей,

вимушених залишити країни проживання та шукати міжнародного захисту, на осіб, переміщених всередині власних країн. У 1998 р. структури ООН схвалили Керівні принципи з питання переміщення осіб всередині країни [4].

Світова спільнота виходила з того, що, хоча чинне міжнародне гуманітарне право та норми із захисту прав людини поширюються на внутрішніх переміщених осіб, але в деяких аспектах вони не є достатніми для забезпечення належного захисту. Керівні принципи не є обов'язковим правовим документом, проте засновані на нормах міжнародного права, передусім таких, як Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, Конвенція про статус біженців. Вони деталізують положення названих актів, які відповідають специфічним потребам ВПО, і пояснюють, як необхідно їх застосовувати в умовах внутрішніх недобровільних переміщень.

Керівні принципи, що стосуються осіб, переміщених всередині країни, представляють собою набір з 30 рекомендацій, які дають визначення ВПО, пропонують огляд великого масиву існуючих міжнародних інструментів у сфері захисту основних прав людини, і опис рівня відповідальності держав. Незважаючи на те, що рекомендації не носять обов'язкового характеру, вони являють собою мінімальні стандарти роботи з ВПО і використовуються країнами та установами, кількість яких постійно збільшується [5].

Згідно з Керівними принципами, ВПО - це особи, або групи осіб, яких змусили рятуватися втечею або залишити свої домівки чи місця звичайного проживання в результаті або з метою уникнути наслідків воєнного конфлікту, масового насильства, порушень прав людини, стихійного чи викликаного людською діяльністю лиха, й які не перетинали міжнародно визнаних державних кордонів [4].

Слід зазначити, що Керівні принципи передбачають захист від недобровільного переміщення, допомогу при переміщенні, гарантії безпечного повернення, переселення та реінтеграції, а також визначають гарантії, що мають надаватися на всіх фазах процесу, або специфічні для кожної з них.

Цей документ покликаний захистити ВПО від дискримінації, пов'язаної з їхнім становищем, забезпечити їм права і свободи, визначені міжнародним та національним законодавством. Разом з тим він не звільняє ВПО від індивідуальної кримінальної відповідальності за здійснення геноциду, злочинів проти людяності чи воєнних злочинів.

У Керівних принципах зазначено, що основний обов'язок і відповідальність за надання захисту і гуманітарної допомоги ВПО покладатися на національну владу. ВПО має забезпечуватися захист від насильства, тортур, від голоду як методу ведення війни, від використання людей як захисного щита, недобровільного вербування до збройних формувань та від загроз подібних дій. ВПО мають право просити і отримувати необхідну допомогу. У першу чергу потрібно задовольняти потреби найбільш незахищених категорій (діти без супроводу, вагітні жінки, інваліди, особи похилого віку). Влада повинна сприяти єдності сімей, пошукам зниклих родичів тощо.

ВПО мають право на достатній життєвий рівень. Їм має бути забезпечено доступ до продуктів харчування, тимчасового житла, необхідного одягу та базових медичних послуг, а за потреби – до психологічної та соціальної допомоги. Незаперечним їх правом є також доступ до освіти.

Вкрай важливим видається двадцятий принцип, відповідно до якого влада зобов'язана видавати ВПО всі документи, необхідні для визнання і реалізації їхніх прав, спростити заміну втрачених документів, не вимагати повернення в місця попереднього проживання за залишеними там документами [4].

ВПО гарантується свобода пересування, тобто можливість пошуку безпечного місця на території своєї країни, а також вільний виїзд за межі держави і пошук притулку за кордоном. Водночас вони мають бути захищені від недобровільного повернення чи переселення в місця, де може виникнути загроза їхньому життю чи здоров'ю. Компетентні органи несуть головну відповідальність за встановлення умов, які б забезпечили ВПО можливість повернутися до своїх домівок або переселитися для проживання в іншій частині країни, вони повинні докладати всіх зусиль для забезпечення реінтеграції тих, хто повертається. Причому має бути забезпечено всебічну участь ВПО у плануванні та організації їх повернення чи переселення.

Влада повинна сприяти поверненню ВПО їхнього майна, а якщо це неможливо – надавати відповідну компенсацію.

Разом з тим визнані міжнародні експерти застерігають щодо спрощеного їх розуміння, зокрема, невинуватого застосування підходу, аналогічного до надання захисту біженцям. При розробці національного законодавства варто враховувати, що на відміну від біженців, яким спеціальний правовий статус є необхідним, оскільки вони втратили захист власної держави і змушені шукати його на чужій території, ВПО не потребують такого статусу, а отже й громіздких і складних процедур його визначення. Вони перебувають на території власної держави, є її громадянами і користуються рівними з іншими громадянами правами. На думку Вальтера Кьоліна, що був провідним автором Керівних принципів, а також певний час обіймав посаду Спеціального доповідача ООН з питань прав людини для виявлення тих, хто був вимушено переміщений і потребує особливої допомоги, немає необхідності виходити за рамки таких звичайних адміністративних заходів, як реєстрація, і запроваджувати спеціальні процедури [6].

Слід звернути увагу, що в Україні до цього часу не існувало жодних напрацювань, спрямованих на розв'язання проблем ВПО, тому сьогодні доводиться терміново розробляти відповідне законодавство. Керівні принципи мають стати у цій справі орієнтиром. Це обумовлено, як мінімум, наступними факторами: в них акумульовано головні висновки світової політичної думки щодо проблеми; норми основних міжнародно-правових документів із захисту прав людини, на яких базуються Керівні принципи і під якими стоїть підпис України, є частиною національного законодавства.

Звертаючи увагу на проблему ВПО в Україні, слід відзначити основні Закони і нормативні акти, прийняті останнім часом, і які складають основи національного законодавства. А саме:

- Закон «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» (№ 1207-VII від 15.04.2014) [7]. Цей закон встановлює правову основу щодо Криму і осіб, що залишили півострів. Він врегульовує переміщення між Кримом і материковою Україною, передбачаючи, що всі громадяни України, які здійснюють переміщення між Кримом і материковою Україною, повинні мати посвідчення особи і проходити через офіційні контрольно-пропускні пункти, а в інших випадках їх пересування є вільним. Закон торкається також інших питань, що становлять інтерес для ВПО з Криму, наприклад, як вони можуть отримати допомогу по безробіттю, реалізувати своє право голосу і замінити документи, що посвідчують особу;

- Закон «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» (№ 1706-VII від 20.10. 2014 р.), який прийнято з метою захисту та дотримання прав і свобод ВПО, повернення таких осіб до покинутого ними місця проживання в Україні та їх реінтеграції. Документ передбачає надання статусу ВПО громадянам України, які були змушені покинути свої домівки в зоні проведення АТО. Законом зазначено, що ВПО є громадянином України, який постійно проживає на території України, якого змусили або який самостійно залишив своє місце проживання, у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, масових порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [8]. Закон задовольняє три основні вимоги, висунуті правозахисною організацією Human Rights Watch: запроваджує єдиний державний реєстр переселенців, спрощує процедуру реєстрації осіб і вживає заходів, спрямованих на підвищення інформованості про роботу урядових агентств з проблем вимушених переселенців. Цей закон також надає гарантії захисту низки освітніх, майнових і трудових прав, а також регулює надання гуманітарної допомоги за рахунок розширення і модернізації комплексу заходів, запроваджених Законом «Про забезпечення прав і свобод громадян та правового режиму на тимчасово окупованій території України». Втім, існує ряд важливих питань, які або повністю або частково залишаються відкритими. Так, даний Закон не пропонує новий конкретний механізм його виконання або положення, які передбачали б відповідальність урядовців за збої в його реалізації. Крім того, Закон захищає лише громадян України, в той час як серед людей, які постраждали від конфлікту, є багато осіб без громадянства або іноземних громадян, які протягом довгого часу або постійно проживали на території конфлікту;

- Постанова Кабінету Міністрів України «Про надання щомісячної адресної допомоги особам, які переміщуються з тимчасово

окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції, для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг» (№ 505 від 01.10.2014) [9], яка встановлює щомісячну адресну допомогу особам, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції, для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг;

- Постанова Кабінету Міністрів України № 509 від 01.10.2014 «Про облік осіб, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення АТО» [10], в якій визначено порядок оформлення і видачі довідки про взяття на облік особи, яка переміщується з тимчасово окупованої території України або району проведення антитерористичної операції. Документ передбачає, що Міністерство соціальної політики очолює організацію реєстрації, ведення єдиної бази даних зареєстрованих ВПО і процес видачі їм довідок;

- Розпорядження Кабінету Міністрів України № 588-р від 11.06. 2014 «Питання соціального забезпечення громадян України, які переміщуються з тимчасово окупованої території та районів проведення антитерористичної операції». Згідно з документом Урядом було створено Міжвідомчий координаційний штаб з питань, пов'язаних із соціальним забезпеченням громадян України, які переміщуються з тимчасово окупованої території та районів проведення антитерористичної операції, затверджено план заходів, пов'язаних із соціальним забезпеченням громадян України, які переміщуються з тимчасово окупованої території та районів проведення антитерористичної операції [11].

Український підхід до врегулювання проблем, спричинених військовим протистоянням, ділить постраждалих від конфлікту на дві великі групи: громадяни, які переїхали з окупованих територій (відповідають критеріям Закону про ВПО) і громадяни, що залишилися (охороняються законом про окуповані території). Така логіка залишає різні соціальні категорії без належної уваги.

Необхідно звернути увагу, що у світовій практиці проблеми з переселенцями вирішуються в трьох основних напрямках: заходи, спрямовані на запобігання переміщення; заходи, вжиті під час переміщення; заходи, які підвищують ймовірність повернення переміщених осіб.

Досвід зарубіжних країн свідчить, що для розв'язання проблем ВПО є необхідними спеціальна законодавча база, адміністративні органи з її виконання, координація зусиль різних відомств, а також належне фінансування з державного бюджету. Враховуючи обмеженість ресурсів в умовах конфлікту, значну допомогу можуть надати міжнародні організації, співпраця з якими повинна займати належне місце в рамках політики захисту ВПО [12].

Як справедливо зазначають науковці, відповідальність за становище ВПО, відповідно до Керівних принципів, лежить на уряді країни їх громадянства. Це повністю відповідає законодавству України, за яким ВПО, як її громадянам, має бути забезпечена вся повнота прав. Зволікання з активними діями щодо ВПО в надії на розв'язання їхніх проблем шляхом повернення може призвести лише до погіршення становища, виникнення напруги в стосунках між ВПО та корінним населенням місць перебування [12].

Тому сьогодні існує потреба у формуванні концепції захисту і підтримки ВПО і негайному формуванні національних інструментів надання допомоги ВПО.

Концепція захисту і підтримки ВПО має базуватися на певних принципах:

- демократичність - відкритість діяльності з формування політики захисту і підтримки ВПО, залучення до її розробки наукового співтовариства і суспільства;

- законність - забезпечення законних прав і свобод людини;

- мінімізація ризику - передбачає, що в процесі вибору інструментів надання допомоги повинні бути оцінені і враховані різні ризики;

- субсидіарність - передбачає децентралізацію владних повноважень і виконання повноважень щодо захисту і підтримки ВПО на тому рівні управління, на якому вони можуть бути виконані більш ефективно. Взаємодія органів державної влади та місцевого самоврядування з інститутами громадянського суспільства;

- персоналізованість - врахування індивідуальних особливостей (діти, вагітні жінки, інваліди, літні люди тощо);

- добровільність в питаннях переселення чи повернення до місць постійного проживання.

Серед основних національних інструментів надання допомоги ВПО слід відзначити наступні:

- забезпечення можливості для реалізації прав ВПО із соціального захисту (виплата пенсій, допомоги, субсидій тощо);

- продовження розробки нормативної бази щодо врегулювання проблем ВПО з урахуванням Керівних принципів ООН з питання переміщених осіб всередині країни, зокрема з використанням терміну та визначення «внутрішні переміщені особи» [12];

- впровадження з метою комплексного розв'язання проблем ВПО програмного підходу, формування та реалізація Державної програми, спрямованої на захист і підтримку ВПО, розширення можливостей зайнятості внутрішньо переміщених осіб, у тому числі шляхом впровадження спільних з міжнародними організаціями проектів;

- залучення неурядових організацій до розв'язання проблем ВПО;

- сприяння з боку Міністерства освіти і науки процесам отримання ліцензій відповідними навчальними закладами на провадження освітньої діяльності за найбільш затребуваними на ринку праці професіями та спеціальностями для професійного навчання ВПО;

- надання пільг з податків, зборів, орендної плати та інших платежів підприємствам і організаціям, які займаються шефською, спонсорською, благодійною діяльністю;

- розширення можливостей для працевлаштування внутрішньо переміщених осіб та їх адаптації до регіонального ринку праці за рахунок скорочення термінів їх перепідготовки зорієнтованої на потреби конкретних роботодавців, безпосереднє стажування на робочих місцях підприємств, установ та організацій, індивідуальне та дистанційне навчання, а також визнання результатів неформального професійного навчання;

- формування комплексу заходів, спрямованих на адаптацію та інтеграцію ВПО на новому місці, максимальне залучення переселенців до суспільного життя територій їх тимчасового перебування.

Висновки. Поява ВПО – дуже непроста проблема для країни і трагічний момент для самих переселенців. Вона несе із собою проблеми, які треба вирішувати комплексно і системно. Є потреба у негайному створенні законодавчої бази, формуванні механізмів її реалізації, причому в умовах існуючих економічних труднощів. Міжнародна спільнота вже має на озброєнні надійний орієнтир для країн, які стикнулися з проблемою ВПО. Це схвалені ООН Керівні принципи з питання переміщених осіб в середині країни, які базуються, відображають і співпадають з нормами міжнародного права і визнані важливим інструментом допомоги ВПО та формування відповідних національних інструментів. Сьогодні існує потреба у формуванні концепції захисту і підтримки ВПО і негайному формуванні національних інструментів надання допомоги.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. People internally displaced by conflict and violence. Global Overview 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.internal-displacement.org/assets/publications/2014/201405-global-overview-2014-en.pdf>.
2. Internal Displacement Map [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unhcr.org.ua/en/2011-08-26-06-58-56/news-archive/1244-internal-displacement-map>.
3. Попередній аналіз та оцінка потреб ВПО. УВКБ ООН, жовтень 2014 р. Регіональне представництво УВКБ ООН у Білорусі, Молдові та Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unhcr.org.ua/idpprofile>.
4. Руководящие принципы по вопросу о перемещении лиц внутри страны / Экономический и социальный Совет ООН (ЭКОСОС), 22

июля 1998. - E/CN.4/1998/53/Add.2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.refworld.org.ru/docid/50b345932.html>.

5. Лица, перемещенные внутри страны [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4b1fc2cd2>.

6. Кёлин В. Руководящие принципы по вопросу о перемещении лиц внутри страны: Комментарий. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www1.umn.edu/humanrts/russian/Ridprinciplescommentary.html#foreword#foreword>

7. Закон «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» (від 15.04.2014 № 1207-VII) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1207-18>.

8. Закон «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» (від 20.10. 2014 р. № 1706-VII) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>

9. Постанова Кабінету Міністрів України «Про надання щомісячної адресної допомоги особам, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції, для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг» (від 01.10.2014 № 505) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/505-2014-p>.

10. Постанова Кабінету Міністрів України «Про облік осіб, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення АТО (від 01.10.2014) № 509) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/509-2014-p>.

11. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Питання соціального забезпечення громадян України, які переміщуються з тимчасово окупованої території та районів проведення антитерористичної операції» (від 11.06. 2014 № 588-р) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/588-2014-p>.

12. Малиновська О. А. Шляхи вирішення проблеми внутрішніх переміщених осіб: деякі уроки із зарубіжного досвіду: [аналітична записка] / О. А. Малиновська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://niss.gov.ua/articles/1609/>

УДК 34.01 (088.72)

ЗНАКИ ДЛЯ ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ: ПРАВОВА ПРИРОДА ТА ОХОРОНА

Швець Г. О., к.філол., доцент, доцент кафедри економічної теорії і інтелектуальної власності, Державний вищий навчальний заклад «Приазовський державний технічний університет» (Україна)

Котесова Я. І. Державний вищий навчальний заклад «Приазовський державний технічний університет» (Україна)

Швець Г.О., Котесова Я.І. Знаки для товарів та послуг: правова природа та охорона.

Знак для товарів та послуг являє собою важливий інструмент у реалізації товарів і сприяє захисту інтересів не тільки виробника, але й споживача. У статті розглянуто природа права на знак для товарів та послуг відносно українського законодавства. На сьогодні нормативно-правова база з цього питання є досить ґрунтовною. Інтеграційні процеси, що відбуваються в Україні, зумовлюють необхідність приведення національного законодавства у відповідність до певних міжнародних стандартів регулювання відносин щодо використання товарних знаків. Нині правове регулювання відносин щодо використання товарних знаків в українському законодавстві загалом відповідає міжнародній практиці. Розглянуто правову охорону торговельної марки (знаки для товарів та послуг). Зроблено висновок що особливість права інтелектуальної власності на знак для товарів та послуг викликана специфікою об'єкта зазначеного права. Таким об'єктом виступає товарний знак, а специфіка його, як і інших об'єктів права інтелектуальної власності, проявляється у нематеріальному характері. Саме у зв'язку з «нематеріальністю» таких об'єктів правовий режим права власності (звичайного) та права інтелектуальної власності суттєво різняться.

Ключові слова: інтелектуальна власність, виключне право, торговельна марка, немайнові права, майнові права, охорона.

Швец Г.А., Котесова Я.И. Знаки для товаров и услуг: правовая природа и охрана.

Знак для товаров и услуг представляет собой важный инструмент в реализации товаров и способствует защите интересов не только производителя, но и потребителя. В статье рассмотрена природа права на знак для товаров и услуг относительно украинского законодательства. На сегодня нормативно-правовая база по этому вопросу есть достаточно основательной. Интеграционные процессы, происходящие в Украине, предопределяют необходимость приведения национального законодательства в соответствие с определенными международными стандартами по урегулированию отношений относительно использования товарных знаков. В настоящее время правовое регулирование отношений по использованию товарных знаков в украинском законодательстве в целом соответствует международной практике. Рассмотрена правовая охрана торговой марки (знак для товаров и услуг). Сделан вывод, что особенность права интеллектуальной собственности на знак для товаров и услуг вызвана спецификой данного объекта. Таким объектом выступает товарный знак, а специфика его, как и других объектов права интеллектуальной собственности, проявляется в невещественном характере.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, исключительное право, торговая марка, неимущественные права, имущественные права, охрана

Shvets G., Kotesova Y. Signs for commodities and services: legal nature and legal safeguard.

A sign for commodities and services is an important instrument in realization of commodities and assists defence of interests of not only producer but also consumer. In the article nature of right is considered on a sign for commodities and services of the relatively Ukrainian. For today a normative-legal base through this question is sound enough. Integration processes what be going on in Ukraine predetermine the necessity of bringing a national legislation over in accordance with certain international standards on the settlement of relations in relation to the use of trademarks. Presently the legal adjusting of relations on the use of trademarks in the Ukrainian legislation on the whole corresponds to international practice. The legal safeguard of trade mark (sign for commodities and services) is considered. Drawn conclusion, that the feature of right of intellectual ownership on a sign for commodities and services is caused by the specific of this object. A trademark, and specific of him, comes forward such object, as well as other objects of right of intellectual ownership, shows up in immaterial character.

Keywords: intellectual property, absolute title, trademark, unproperty rights, property rights, legal safeguard

Постановка проблеми. З розвитком ринкових відносин все більш важливим елементом ринкової економіки стає такий об'єкт промислової власності як знак для товарів та послуг. Створення рівних умов господарювання для різних товаровиробників, запровадження конкурентних начал в їх діяльності, необхідність насичення ринку товарами та послугами для задоволення потреб населення обумовлюють об'єктивну необхідність належного правового регулювання індивідуалізації як безпосередньо суб'єктів підприємництва, так і товарів та/або послуг, що ними виробляються чи надаються. В таких умовах все більшого значення набувають товарні знаки, оскільки саме вони досить часто стають показником якості та конкурентоспроможності товарів як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Знак для товарів та послуг являє собою важливий інструмент у реалізації товарів і сприяє захисту інтересів не тільки виробника, але й споживача.

З переходом нашої країни до ринкової економіки ситуація корінним чином змінилася. Політика держави стосовно товарних знаків спрямовувалася на їх належне правове регулювання шляхом прийняття відповідних нормативно-правових актів, в яких закріпилися права